

BOFOS info

ELEKTRONSKI BILTEN SAMOSTALNOG SINDIKATA ZAPOSLENIH U BANKAMA,
OSIGURAVAJUĆIM DRUŠTVIMA I DRUGIM FINANSIJSKIM
ORGANIZACIJAMA SRBIJE

AVGUST SEPTEMBAR OKTOBAR 2018. / IZDANJE BR 69

-
- *Seminar: Leiden*
  - *Izbori u Sindikalnoj organizaciji Vojvođanske banke, filijala Beograd*
  - *Intervju sa Jelenom Pejić*
  - *Seminar Osijek*
  - *Seminar Beograd*
  - *Staviti ljude na prvo mesto u digitalno doba*
  - *Vesti...vesti...vesti*

SEMINAR LEIDEN

Seminar na temu **“Jednakost na tržištu rada: položaj i uloga žena”** održan je od 2. do 4. oktobra 2018. godine u gradu Leiden u Holandiji, a u organizaciji Svetske organizacije radnika WOW i Evropskog centra za radnička pitanja (EZA). SS BOFOS su na seminaru predstavljali **Mara Erdelj**, predsednica, **Vladislav Jevtović**, zamenik predsednice i **Marija Jovanović**, potpredsednica SS BOFOS i član sekcije žena WOW.

Jedno od glavnih pitanja na seminaru bilo je kako to da su akademske performanse žena, već nekoliko godina unazad, bolje od muškaraca (kažu statistike), a da se to ne preslikava na tržište rada, odnosno, kako to da su žene (koje su, statistički gledano, obrazovanije od muškaraca) manje plaćene za isti posao od muškaraca?

U prilog ovakvoj raspravi **Marija Jovanović** je u njenoj prezentaciji iznela podatak vezan za Srbiju koji glasi da na rukovodećim pozicijama ima dvostruko više muškaraca (57.568) nego žena (25.772), ali da na 100 diplomiranih muškaraca visokoškolaca, dolazi 166 žena. Takođe je naglasila da su u sektoru finansija muškarci plaćeniji za 12,9 odsto u odnosu na žene, naravno, za isti posao, dok u zdravstvu muškarci dobiju 12,6 odsto veću platu nego žene. U trgovinskom sektoru muškarci zarađuju 11,1 odsto više nego pripadnice lepšeg pola, a u obrazovanju 5,5 odsto više.

U Leidenu je održana i sednica Evropskog odbora Svetske organizacije radnika, čiji je **Mara Erdelj** član.

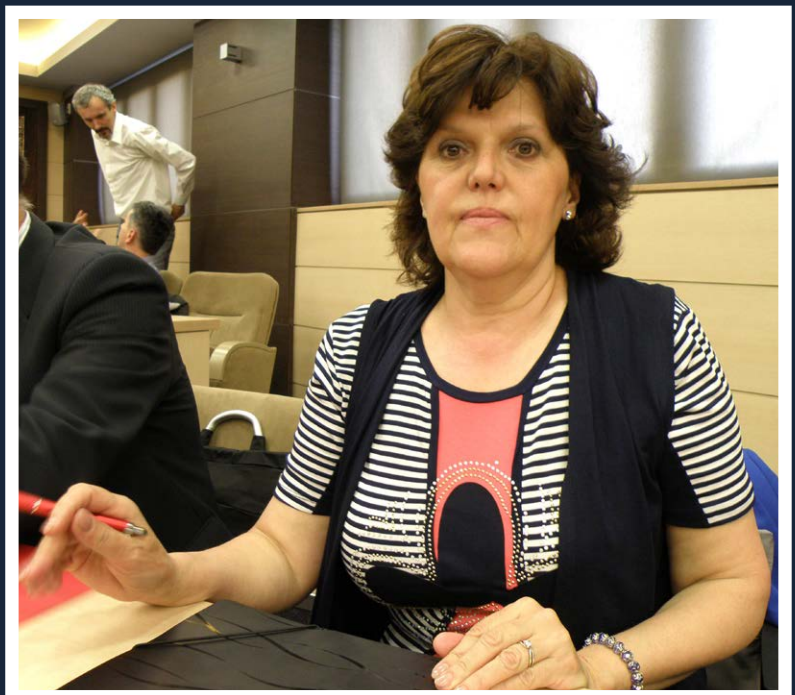
IZBORI U SINDIKALNOJ ORGANIZACIJI VOJVOĐANSKE BANKE, FILIJALA BEOGRAD

Za predsednicu Sindikalne organizacije Vojvođanske banke, filijale Beograd na izborima koji su održani dana 27.09.2018. izabrana je **Jelena Pejić**. Od ukupnog broja članova ove sindikalne organizacije (128) glasalo je 100 članova, a **Jelena Pejić** je osvojila 98 glasova.

Vladislav Jevtović, predsednik Konferencije sindikalnih organizacija Vojvođanske banke, čestitao je kolegici **Jeleni Pejić** izbor za predsednika Sindikalne organizacije Vojvođanske banke, filijale Beograd. Naglasio je da je pre svega izbor rukovodstva u Sindikatu stvar demokratskih načela i da je lično veoma zadovoljan što na mesto predsednika dolazi mlada, energična i veoma kvalifikovana koleginica. U tom smislu je kvalitetno i značajno što se u rad Sindikata Vojvođanske banke uključuju mladi, veoma sposobni ljudi koji mogu i hoće da zajedno sa iskusnijim kolegama doprinesu jačanju Sindikata, kako bi se sačuvala prava zaposlenih na dostojanstven rad i pristojnu zaradu u ovo vreme brzih promena i neizvesnih uslova rada. Takođe je istakao da se unutar Konferencije sindikalnih organizacija Vojvođanske banke, posebno vodi računa o mladim sindikalcima, da KSO Vojvođanske banke podržava njihov rad. Podsetio je da je početkom aprila 2018. godine, na Paliću održana Konstitutivna sednica Sekcije mladih Konferencije sindikalnih organizacija Vojvođanske banke čime je stvoren veći prostor i podrška za uključivanje i rad mladih u sindikatu.

Dragana Mirić koja je do odlaska u penziju obavljala funkciju predsednika Sindikalne organizacije Vojvođanske banke, filijale Beograd obratila se kolegama rečima: *U narednom periodu, veliki je izazov pred Vama, cena uspeha je težak rad, posvećenost poslu i odlučnost da bilo pobedili ili izgubili, damo sve od sebe zadatku, koji nam je u rukama. Ništa nije nemoguće za onoga ko ima volju da pokuša. Ja verujem i znam da vi to možete i želite*, navela je **Dragana Mirić**.

INTERVJU SA JELENOM PEJIĆ

Šta za Vas predstavlja angažovanje u sindikatu?

Angažovanje u sindikatu za mene predstavlja želju i težnju za stvaranje i očuvanje društva gde se poštuju prava radnika i ceni njihov rad. Naravno, sve to u duhu zajedništva i solidarnosti.

Kako vidite budućnost sindikata u doba digitalizacije ekonomije, budući da ste kroz svoj sindikalni rad imali prilike da se bavite ovom temom?

Sve veće tehnološke promene i poboljšanja dovode do digitalizacije ekonomije, koja sa sobom nosi i promene u svetu rada i radnih odnosa. Činjenica je da će u procesu prilagođavanja radnih mesta koje će doneti digitalizacija, značajnu ulogu imati sindikati. Za sindikate je bitno da se izmenom zakonodavstva dozvoli da se organizuju i atipično zaposleni koji su za sada nevidljivi, kako za statistiku, tako i za sindikate. Ono što će biti izazov za sindikate u budućnosti jeste kako da osmisle i pripreme javnu politiku u oblasti zaposlenja i socijalne zaštite za lica koja će biti pogođena promenama na tržištu rada, kakvo će obrazovanje biti potrebno radnicima kako bi se prilagodili novim poslovima i mnoga druga pitanja.

INTERVJU SA JELENOM PEJIĆ

Koje aktivnosti planirate u Vašoj sindikalnoj organizaciji?

S obzirom na naše skromne mogućnosti osluškujem šta je ono što najviše prija članovima sindikalne organizacije kojoj pripadam. Trudim se da to uvek bude nešto novo i drugačije. Među aktivnostima koje organizujem su: organizovanje izleta, pozorišnih predstava, organizovanje novogodišnje proslave, novogodišnje dečje predstave, sklapanje ugovora sa firmama sa pogodnostima za članove, sportske aktivnosti, pružanje solidarne pomoći i td.

Da li kod Vas u filijali ima mladih ljudi koji su zainteresovani da postanu članovi sindikata?

Sindikata je jak toliko koliko članova stoji iza njega i njegovih zahteva. Iz tog razloga želimo da se koncentrišemo na nova učlanjivanja. Verujem da postoje potencijalni članovi, pre svega mladi. Kroz sindikalni rad prethodnih godina, primetila sam da mlade treba bolje upoznati sa radom i ciljevima sindikata. Isto tako, prisutna je i određena doza straha kod mladih da se učlane, jer smatraju da bi svojim angažovanjem ugrozili svoju radnu poziciju što je pogrešno zauzet stav i razmišljanje. Tako da treba poraditi na tome da se takvo mišljenje i stav kod mladih promeni, kao i oblikovanje inovativnih načina komunikacije putem novih tehnologija i društvenih mreža.

Kada biste savetovali mladima da se učlanjuju u sindikat, šta bi ste im naveli kao najbitniju stvar koju sindikat radi?

Verujem da je, u svakom većem kolektivu, potrebno da postoji sindikat i kao najbitniju stvar koju uvek ističem, pogotovo mladima koji su slabo informisani i upoznati o radu sindikata, jeste da sindikat pre svega štiti interese zaposlenih.

Koja su po Vama pitanja koja najviše zaokupljaju Vaše članove?

Imam priliku da se svakodnevno susretнем sa različitim pitanjima. Naravno da ono što najviše trenutno brine članove jeste pregovaranje oko Kolektivnog Ugovora i sve one benefite koje isti omogućuje pre svega cena rada, topli obrok, regres, kao i aktuelna situacija oko pripajanja Vojvođanske banke OTP Grupi (eventualni tehnološki višak).

SEMINAR OSIJEK

U organizaciji HKD NAPREDAK i Evropskog centra za radnička pitanja (EZA), u Osijeku od 6. do 8. jula održan je seminar na temu: **“Mladi i tržište rada – kako poboljšati njihovu situaciju”**, na kojem su učestvovali predstavnici SS BOFOS: **Jelena Pejić, Jelena Milosavljević i Miško Beloica.**

Pripremila **Jelena Pejić**
*predsednica Sindikalne organizacije Vojvođanske banke, filijale Beograd i
potpredsednica Sekcije mladih KSO Vojvođanske banke*

Ova tema je izuzetno aktuelna na prostorima Istočne Evrope i pre svega kod nas i kod naših suseda. Prvog dana seminara, nakon uvodnih reči organizatora i predsednika HKD NAPREDAK Franje Topića, kao i čelnih ljudi EZE: **Bartho Pronk** i **Piergiorgio Sciacqua**, predavanje je održala **Valerija Botrić** savetnica na Ekonomskom institutu u Zagrebu. Fokus je bio na visokoj stopi nezaposlenosti u Hrvatskoj, pre svega na stopi nezaposlenosti mladih koja iznosi oko 25 odsto.

- Prioritetni cilj svake politike i svake strategije je povećanje stope zaposlenosti mladih, odnosno smanjenje barijera za osobe koje prvi put traže posao, na način da im se pruži mogućnost da steknu radno iskustvo, istakla je **Valerija Botrić**.

Drugog dana seminara, u sklopu panela: *Evropska politika zapošljavanja mladih – primeri iz različitih zemalja*, predavanje je održao **Jozef Mozolewski**, predsednik nezavisnog samostalnog sindikata Solidarnost iz Poljske.

- Poljska zadnjih godina smanjuje stopu nezaposlenosti mladih. Mladi ljudi u Poljskoj u nešto su povoljnijoj situaciji u odnosu na zemlje zapadnog Balkana. **Marija Koški** iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (Regionalni ured Osijek) govorila je o merama za zapošljavanje koje se sprovode na nivou zavoda. Zavodi za zapošljavanje su nosioci i sprovode te mere, a država preko zavoda daje određena sredstva lokalnim fabrikama, firmama kako bi osetljivim grupama, pa tako i mladima, pružili mogućnost da se obučavaju i stiču radno iskustvo.

Jakim Nedelkov, predsednik Sindikata obrazovanja, znanosti i kulture (SONK) iz Makedonije rekao je da su oni kao sindikat radili dubinske analize stanja obrazovanja u Makedoniji. Govoreći na panelu: **Strukovno obrazovanje i osposobljavanje – važan zadatak za radničke organizacije**, **Nedelkov je** naglasio da je već u sklopu osnovnog obrazovanja potrebno informisati mlade šta ih čeka na tržištu rada. Poželjna je neka vrsta profesionalne orijentacije đaka, kazao je **Nedelkov**, kako bi im se pomoglo da i oni lakše odluče šta žele upisati i čime se, konačno i žele baviti.

Nakon predavanja organizovana je zajednička večera u **Muzeju ukusa**. Trećeg dana tema je bila: **Kako zaustaviti trend iseljavanja mladih iz zemalja jugoistočne Evrope** gde je **Josip Milić**, predsednik Unije nezavisnih sindikata Federacije BiH, naglasio da se saoseća sa mladima i njihovim problemima oko zapošljavanja, ali i da je deo odgovornosti na njima. Mladi u BiH su, ističe **Milić**, apolitični i pasivni, gotovo da ne izlaze na izbore, a upravo bi im snažniji politički angažman i preuzimanje odgovornosti pomoglo u ostvarivanju svojih prava. **Milić** je naglasio da je njegovo iskustvo kao sindikalca u BiH takvo da su često jedini načini za ostvarivanje prava štrajkovi i drugi oblici pritiska na vlast. Predstavnica BOFOS-a i potpredsednica Sekcije mladih Vojvođanske banke **Jelena Pejić** govorila je o merama koje Republika Srbija sprovodi kako bi se mladi zadržali pre svega na selu i oživljavanje sela, kao i merama podsticaja rađanja, jer nam demografska situacija nije obećavajuća.

Zaključak je bio da sve zemlje u okruženju imaju slične probleme i da svi aktivno treba da se uključe u rešavanje, kako država - merama, tako i mladi većim angažovanjem. U tom smislu i vlade i preduzeća mogu odigrati konstruktivnu ulogu. Mladi moraju imati šansu da na tržištu rada nađu posao.

SEMINAR BEOGRAD

U Beogradu, od 17. do 18. septembra, održana je radionica u okviru projekta „Danube@work – Socijalni partneri zajedno za pravedan rad u eri digitalizacije”, koji Savez samostalnih sindikata Srbije i Ujedinjeni granski sindikati „Nezavisnost” sprovode u saradnji sa sindikalnim centralama iz Austrije, Bugarske i Rumunije, a uz finansijsku podršku Ministarstva rada, socijalnih pitanja i zaštite potrošača Austrije. Radionica je bila posvećena izgradnji osnova strategije sindikata za suočavanje sa izazovima koje nose digitalizacija i nove forme zapošljavanja, a na njoj su učestvovali predstavnici SS BOFOS. **Tomislav Banović**, potpredsednik Veća SSSS na početku skupa istakao je bitnost neformalne procene da će od 40 do 60 odsto radnika i radnih mesta u budućem periodu biti pogođeno digitalizacijom na različite načine, uključujući i gubitak posla. - U buduću nećemo imati tri 8-ice za koje se zalažemo i moramo biti spremni da one koje predstavljamo zaštitimo koliko možemo.

Zoran Stojiljković, predsednik UGS NEZAVISNOST je naglasio da je ova tema značajna za samu sudbinu sindikata.

- Kada se govori o sindikatu onda se spominje solidarnost i dostojanstven rad. Da li možete sebe da uverite u ove vrednosti? Kriza sindikata traje već deset godina unazad. Od 2008. godine – 2009. godine nastupila je ekonomska kriza, pa je od 2014.-2015. godine sledio talas migracija u Evropi, uz terorističke akte, a mediji deluju na rast desnog populizma. Iz Evrope su nam se rugali 90-tih godina zbog rastućeg nacionalizma, pa vidite šta se dogodilo. U ovim uslovima – o kakvoj solidarnosti treba da govorimo? Mi nemamo taj problem migracija jer smo siromašna zemlja.

Šta ćemo da radimo ako digitalizacija završi kao prekarizacija, daleko od dostojanstvenog rada? Šta će sindikat nekome ko se bavi prevođenjem preko platforme i čiji se klijent nalazi u Južnoj Koreji? Kako ćemo motivisati te ljude? zapitao se **Zoran Stojiljković**.

SEMINAR BEOGRAD

Martin Risak, profesor Univerziteta u Beču je rekao da sa jedne strane imamo razvoj društva gde smo svi slobodni građani, a sa druge strane razvoj tehnologije.

- Digitalizacija trenutno omogućava komotnost. Sve veći broj poslova odvijaće se preko platformi ili preko agencija za zapošljavanje. Sociolozi to zovu – individualizacijom. A to je problem za sindikate, koji pozivaju na solidarnost. Samo solidarnost je mogućnost da zajedno živimo bolje. Vodeća logika današnjice je da treba raditi više, pa da će i zasluge biti veće, ali svi mi znamo da to nije uvek tako.

- Više ne postoji diskurs oko osmočasovnog radnog vremena. Sada prevladava politički diskurs koji kaže: Pustite ljude da rade koliko hoće rad je divan...

Digitalizacija neće promeniti neke stvari i dalje ćete prodavati svoj rad.

Imaćete i dodatni pritisak. Kod digitalnog rada, takođe, postoji ponuda i potražnja. Ako ne možete da radite sve višebolje i brže moraćete da smanjite cenu svog rada da biste ostali konkurentni. A i drugi će snižavati cene, a vi morate da prehranite porodicu.

Zato se moramo udružiti i reći: „Mi nećemo da radimo ispod te i te cene.“

Recimo kod prevodilaca u Austriji postoji ovakav vid solidarnosti. U Austriji postoji Udruženje prevodilaca koje kaže : To je ta cena za koju radimo i onda svi znaju da ne idu ispod te cene. U Austriji, takođe, postoji i sindikat za samostalne novinare, freelancere, objasnio je Martin Risak. - Pametni telefoni su savršeni za organizaciju posla. Tehnologija nam omogućava da se vremenske granice brišu - jer poslodavci mogu stalno da vas dobiju telefonom. Pitamo se onda šta je sa slobodnim vremenom, vremenom za odmor da li se i ono briše? Samo udruženi u sindikate možemo reći - „Kompanijski server se isključuje tad i tad i u tom periodu nema poziva i mailova.“ Može se desiti da neko kaže: „Ali meni ne smeta da odgovaram na mailove u ponoć .“

Ali sindikat je tu da kaže: „Budi solidaran sa onima koji to ne mogu.“

Stalna dostupnost treba da bude tema kojom sindikati treba da se bave, jer danas radno vreme nije vreme vreme provedeno na poslu već radno vreme podrazumeva ono vreme u kojem smo dostupni. Nije svrha odmora, dnevnog, nedeljnog, godišnjeg: da budemo dostupni, jer to protivreči samoj definiciji odmora. Osim svega što je navedeno, u eri digitalizacije narušava se privatnost zaposlenog, kroz preteranu kontrolu. Čovek postaje mašina, radi kao mašina. To je mračna strana digitalizacije, rekao je Martin Risak.

- Osim toga čuven je citat direktora platforme Crowd Work koji je rekao: *“Pre Interneta bilo je teško pronaći radnika koji će za tebe raditi 10 minuta i kada obavi posao možeš da ga otpustiš.”* Eto to je poslovna ideja platformi za rad. S druge strane za posao koji se obavlja za 10 minuta nema ugovora. Kao i rad preko agencija, ovakav rad, rad preko platformi, treba zakonski regulisati, istakao je **Martin Risak**.

SEMINAR BEOGRAD

Peđa Pavić, predsednik Samostalnog sindikata SIEMENS je naveo da je Srbija visoko rangirana kada je u pitanju broj „on-line“ radnika u odnosu na broj stanovnika i ukupnu radnu snagu zemlje.

- Po procenama Svetske banke, Srbija je, uz Rumuniju i Ukrajinu, najveći izvoznik „on-line“ radne snage – 80.000 radnika u Srbiji radi globalno živi lokalno. Platforme preko kojih rade najčešće su Up Work, Fiverr, people per Hour i Freelenser.

U Srbiji, ljudi koji rade preko platformi, najviše se bave (44 % njih) stvaranjem kreativnih sadržaja (dizajn), a na drugom mestu su oni koji se bave razvojem softvera i tehnologija. Oni najviše i zarađuju, a ovim poslom dominiraju muškarci, dok poslovima koji se tiču prevođenja dominiraju žene. Prosečna bruto zarada iz prve dve grupe za muškarce u Srbiji iznosi 3100€, dok žene iz ove oblasti zarađuju 1000€ (bruto iznosi). Ipak oni kojima je ovo samo dodatni posao zarađuju oko (muškarci) 200€ mesečno žene 140€. Ovi podaci govore o pomejenoj distribuciji –mali broj visokih i ogroman broj malih zarada za ovaj način rada i ove poslove. To je daleko od dostojanstvenog rada, naveo je **Peđa Pavić**.

Sladana Kiković, pravnica u sindikatu UGS NEZAVISNOST, navela je da u Ustavu Republike Srbije postoji termin „zaposleni“ a da Zakon o radu, kaže da je **zaposleni onaj koji ima zaključen ugovor o radu**. Stim u vezi postavlja se pitanje da li smo mi obespravili čitav korpus ljudi koje trebamo da zaštitimo? Zato i Evropska unija preporučuje da se u nacionalnim zakonodavstvima zemalja članica više koristi termin – „radnik“. Mi to trebamo da iskoristimo.

U sadašnjem Zakonu o radu imamo sledeće atipične oblike zapošljavanja: ugovor na određeno, ugovor sa nepunim radnim vremenom, rad od kuće i rad na daljinu. Ugovor o delu i ugovor o povremenim i privremenim poslovima postoje u Zakonu, ali se ne smatraju radnim odnosom. Može se zaključiti da mi sa nespremnim zakonodavstvom dočekujemo digitalizaciju. Kako onda sindikat može da sindikalno organizuje radnike na platformama koji nemaju ugovor o radu i ne spadaju u kategoriju zaposlenih? Na koji način će se utvrđivati reprezentativnost? zapitala se **Sladana Kiković**.

Zaključci seminara su da: sindikati u Srbiji nemaju zakonski okvir, koji bi im omogućio da regrutuju ljude u članstvo, kao i to da sindikati moraju da izvrše pritisak da se u izmenama zakonodavstva krene od **preinačenja pojma „zaposleni“ u pojam „radnik“**. Osim toga, zaključeno je da postoji potreba da sindikat bude proaktivan i da saraduje sa socijalnim partnerima.

Staviti ljude na prvo mesto u digitalno doba

Andrea Maria Nahles - deo govora sa komemorativne svečanosti „200 godina Karla Marksa“ održanog u Triru 5. maja 2018.

Karl Marks je jedna od značajnih figura naše skorašnje istorije, pa je za nas sasvim ispravno da proslavljamo njegov 200-ti rođendan. Sve što treba je da samo pogledamo knjige koje su poslednjih godina objavljene, pa da shvatimo da je Marks ponovo „u modi“. I to je dobra stvar zato što je njegov rad aktuelniji nego ikad i današnji napori da se gradi na njegovim idejama često su i vredni, i razumljivi. Skoro 30 godina posle završetka hladnog rata, možemo govoriti o Marksu, a da nam se odmah ne prikače etikete. On je izuzetna višestrana ličnost – mada i kontradiktorni mislilac, novinar, naučnik i političar. Sve je to bio Karl Marks. Njegova analiza i razmišljanja imali su neuporediv uticaj na 20. vek u Evropi i svetu. Ona je inspirisala socijalnu demokratiju i dala nam jasan uvid u suštinu kapitalizma.

Karl Marks je imao uticaj na formiranje nemačke Socijaldemokratske partije (SPD) koja je sebe prvenstveno definisala kao marksističku partiju – od uvođenja antisocijalističkih zakona u 19. veku do Godesberg programa 1959. Partija je vođena idejom da će stari poredak jednog dana propasti i da će se umesto njega pojaviti nešto novo. Ova izvesnost dolaska budućeg socijalističkog društva, uzeta od Marksa, podstakla je pravo usmerenje, veru u napredak, borbenu duhu i osećaj zajedništva.

Naravno, nije mnogo prošlo pre nego što su marksističke socijaldemokrate bili svedoci teškoće da se prevaziđe jaz koji se otvorio između dva različita programa: na jednoj strani, perspektiva velike revolucionarne transformacije; na drugoj, praksa konkretne, postepene reforme sa ciljem poboljšanja uslova života – što je Ginter Gras (nem. pisac nobelovac, prim. prev.) jednom nazvao „napornim puženjem puža“. Sporovi između ove dve strane besneli su u SPD-u: fascinantne rasprave o partijskim ciljevima i najboljim načinima njihovog ostvarenja. Mi takođe treba da odnegujemo strast o pravcu u kome želimo da vodimo naše društvo.

Dani kada je SPD bila isključivo marksistička partija naravno da su davno prošli, ali pogledi i vrednosti koji se mogu naći kod Marksa još imaju svoje mesto i našoj pluralističkoj „širokoj crkvi“.

Marks postaje ponovo interesantan kada država blagostanja, socijalna mobilnost, društvo srednje klase, i vrednosti rada više ne mogu biti uzimane zdravo za gotovo. Današnji neograničeni kapitalizam funkcioniše prema marksističkoj dijalektici: s jedne strane, generiše neverovatan tehnološki i ekonomski napredak, koji je doveo do napretka moderne ere.

... nastavak

S druge strane, on podređuje ljude ovim uslovima i donosi krize, gubitak kontrole, otuđenje, eksploataciju, nejednakost, koncentraciju moći i uništavanje okoline. U Marksovoj analizi maksimalizacija profita je strukturalno ugrađena u kapitalizam. Deregulacija i neoliberalizam su ovu inherentnu dinamiku vratili u fokus.

Od finansijske krize 2008. postoji obnovljena analiza onoga što je Marks zvao „fiktivni kapital“ koji je imao destruktivni efekat na mnoge ljude kada je kriza izbila, sa posledicama koje se osećaju do današnjih dana. U međuvremenu, Marksov pojam „svetskog tržišta“ relevantan je za naša sadašnja iskustva globalizacije. Da, korisno je bliže pogledati dogotalni kapitalizam kroz Marksovu prizmu. Zato što su mnoga događanja tokom Prve industrijske revolucije, kojom je Marks bio toliko preokupiran, slična onima u Četvrtoj industrijskoj revoluciji kojom smo mi danas preokupirani.

Na početku Prve industrijske revolucije, potpuno neregulisan, nekoordinisan, na momente i haotičan, pojavio se kontradiktorni fenomen: rani kapitalizam. Ovaj novi „način proizvodnje“ kako ga je Marks nazvao, uzdigao se kroz kombinaciju socijalnog, tehnološkog i ekonomskog razvoja.

Kada je ovaj novi način proizvodnje uspostavljen, s jedne strane nastala je atmosfera „zlatne groznice“ sa genijalnim idejama, preteranim profitima, ogromnim novim monopolima i ogromnom koncentracijom ekonomske moći. S druge strane, bilo je osiromašenja, nesigurnosti i ponižavajućeg nedostatka autonomije. Samo kada su počeli da se organizuju i ujedinjuju, radnici su mogli da prevladaju ono što je Marks nazvao „eksploatacijom čoveka po čoveku“

Ukidanje dečjeg rada i uvođenje osmočasovnog radnog dana, participacija radnika u kompanijama i fabrikama, zaštita od otkaza – sve ovo i mnogo drugog je postigao radnički pokret.

U ovom procesu, SPD je funkcionisao, kako je to nazvao autor Saša Lobo, „baveći se tehnološkom partijom“. To je pomoglo da se osigura da tehnološki napredak vodi i napretku društva.

Verujem da je ovo aktuelnije nego ikada jer danas prolazimo kroz nešto slično. Svedoci smo porasta digitalizacije koja vodi novom načinu proizvodnje - novom, digitalnom kapitalizmu.

... nastavak

Nalazimo se na početku ovih događanja. I to jeste veoma impresivno. Digitalizacija prožima sve oblasti našeg rada i života. Da parafraziramo Marksa, revolucioniraju se svi društveni odnosi.

I kao na početku industrijalizacije, vidimo neverovatno bogatstvo, impresivne monopole koji ponekad premeću ceo svet – Gugl, Amazon, Fejsbuk, Epl – i ogromnu koncentraciju moći. Istovremeno, svedoci smo novih društvenih problema i užasavajućih oblika eksploatacije. Priroda kapitalizma kao lice Boga oca Janusa (rimsko božanstvo, praotac svega, prim. prev.) kako je tako precizno dočarao Marks, postalo je očigledna – i sa njom nova misija za socijaldemokratiju, koja treba da oblikuje ovaj razvoj.

Na konferenciji SPD u Visbadenu, objasnila sam zašto nas socijaldemokrate treba da vode principi solidarnosti kada se uvode nova pravila za digitalni kapitalizam – i da obezbedimo da tehnički napredak služi svima.

Zašto nam je potreban novi model tržišne ekonomije zasnovan na solidarnosti? Pravila posleratne socijalne tržišne ekonomije zasnivala su se na pretpostavci stalnog rasta i napretka. Sa ovim pravilima, obezbeđivali smo da svi imaju koristi od rastućeg prosperiteta, da ljudi imaju sigurnosnu mrežu protiv velikih životnih rizika i da je mobilnost kroz obrazovanje bila moguća bez obzira na pol, klasu ili poreklo.

Ovaj model je u krizi od kasnih 70-ih. Promenio se „efekat preliivanja“ zapadnog postratovskog kapitalizma. Sada oni koji su već prosperitetni i oni koji najviše zarađuju još više napreduju, dok većina radnika više baca pogled naniže nego naviše.

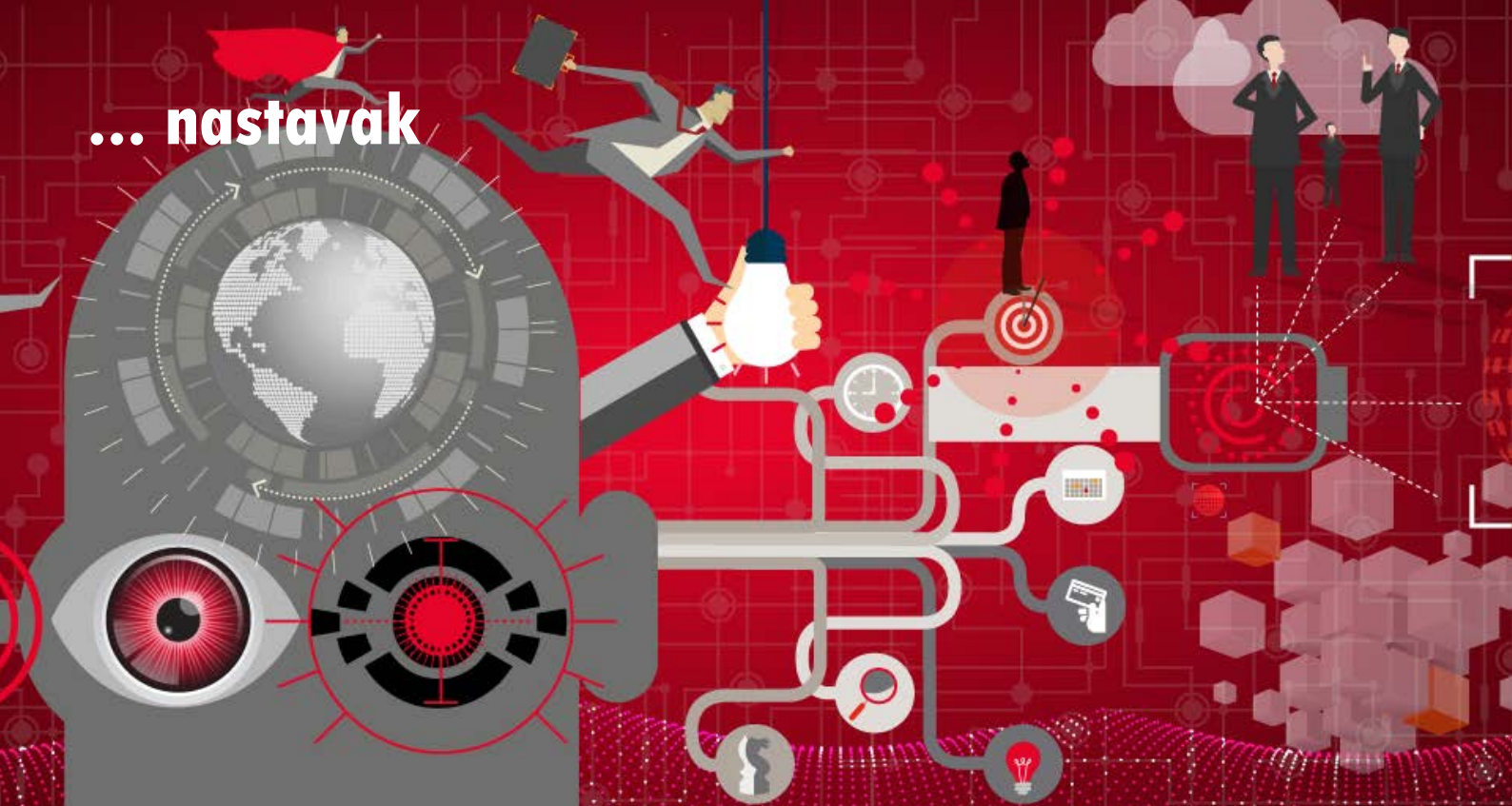
Za mnoge, ne radi se više o poboljšanju već o zadržavanju njihovog statusa. I to ima dalekosežne posledice uključujući, nažalost, i politički pejzaž naše zemlje.

Povrh svega, sada postoji i novi obrazac krize: to je karakteristična odlika digitalnog, povezanog sveta da rizici i krize postaju sve nepredvidljiviji, a da nije jasno ko će biti pogođen. Ovo čini svet nejasnim, i ljudi imaju nejasan osećaj nesigurnosti. Ovih dana imamo istovremeno rast i nesigurnost.

De-kvalifikovanost je isto velika opasnost kao i otpuštanja. Digitalizacija preokreće čitava tržišta: neko ko je juče mislio da ima siguran posao u Nokiji, može se naći sutradan u potrazi za poslom u Ajfonu. Slobodnjački pioniri iz Silikonske doline opisuju ovaj proces kao poremećaj u euforičnim tonovima.

Iz našeg sveta iščezlo je verovanje da stvari konstantno postaju bolje. Moguće je da će se ovo opet promeniti, ako postavimo pravila za digitalni kapitalizam tako da omogućavaju da od fascinantnog tehničkog napretka svi ljudi imaju koristi. Npr: kroz poboljšanje medicinske zaštite, eliminacijom rada opasnog po zdravlje ili generisanjem više resursa za usluge čoveka-čoveku sa mehanizmima koji će omogućiti svima da imaju udeo u profitu ovakve ekonomije.

... nastavak

Ekonomski poredak zasnovan na solidarnosti znači imati pravila koja štite one koji stvaraju vrednost, a ne favorizuju one koji „skidaju kajmak“ vrednosti koje proizvode neki drugi – kao što je sada slučaj.

Pošto transformacija može pogoditi svakoga, sa posledicama koje sežu duboko u dobro kvalifikovanu srednju klasu – vrednog trgovca, vlasnika porodičnog biznisa, visoko kvalifikovanog radnika – ideja o zajednici zasnovanoj na solidarnosti je jaka. Tržišna ekonomija zasnovana na solidarnosti znači dati ljudima sigurnost i podršku, čak iako vi sami trenutno niste pogođeni.

Ovo obećanje preuzimanja odgovornosti jednih za druge može dati jedino zajednica. To je naj snažniji odgovor koji možemo dati previranjima našeg doba. Jači od nacionalizma i rasizma. Neko ko obećava da može svet može učiniti lakšim za upravljanje tako što će zagovarati nacionalistička i autoritarna rešenja jednostavno sprečava istinski društveni progres i kreira suprotnost sigurnosti.

Marks često obraća pažnju na značaj rada. On nije samo bio zainteresovan za ulogu koju rad igra i višak vrednosti koju proizvodi u jednom ekonomskom sistemu, već takođe za njegov značaj za svakog pojedinca, kao aktivnost koja generiše smisao i identitet. Ovo su tačno ta pitanja koja se nalaze u samom središtu naše diskusije o menjanju budućnosti našeg rada danas.

Najvažnije sredstva proizvodnje nisu više mašine i fabrike, već podaci. Podaci su sirovine za veštačku inteligenciju, verovatno najvažnija međugranska tehnologija današnjice. Bez podataka, nijedan algoritam ne može da uči. Bez podataka, ne bi bilo pretraživača, socijalnih medijskih mreža koje se finansiraju iz reklama, rastuće industrije aplikacija, interneta svega, automobila koji se sami kreću. Onaj ko ima podatke, ima moć.

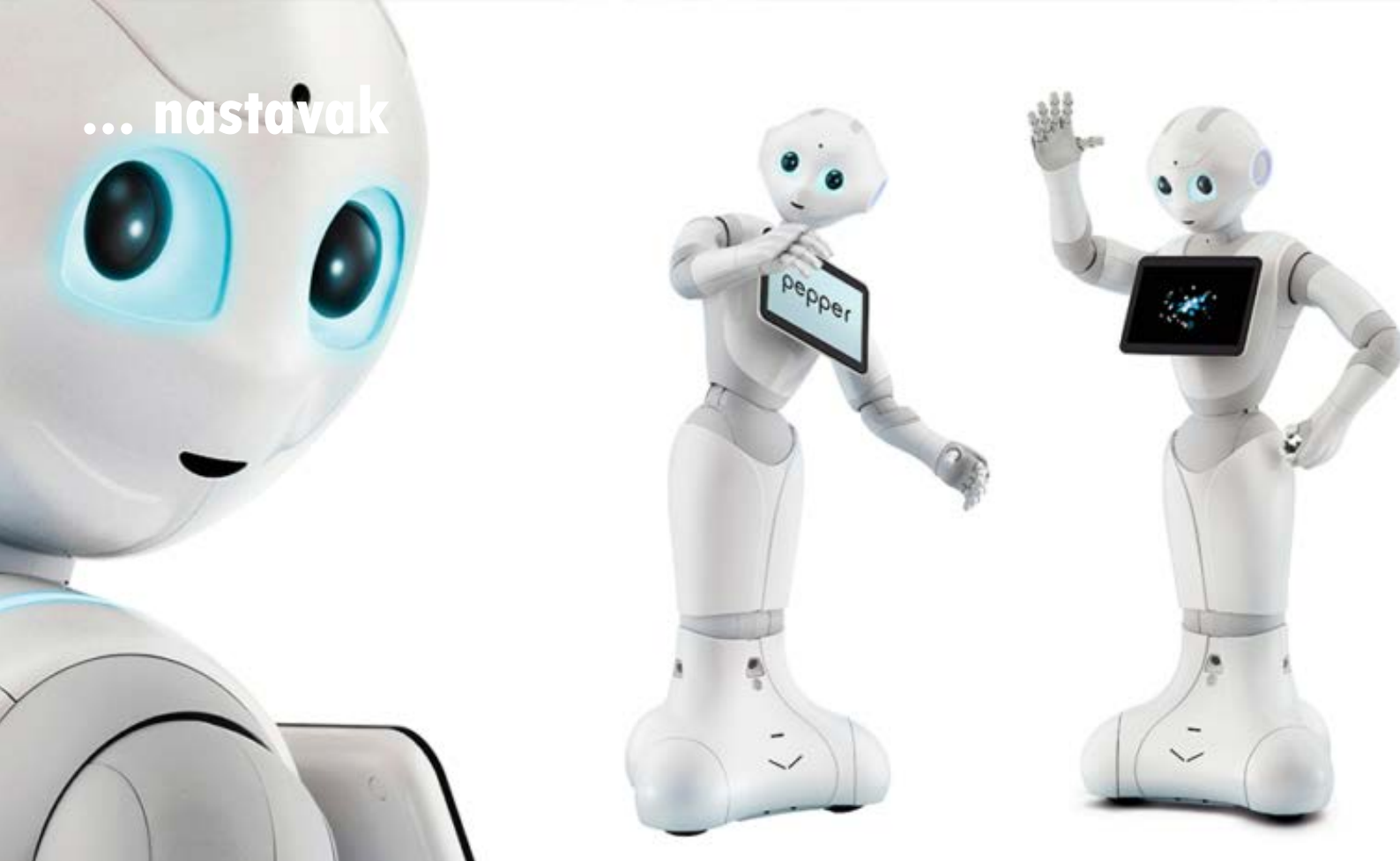
Istovremeno, kapitalizam podataka ima tendenciju ka monopolima. Platforme kao Gugl, Fejsbuk i Amazon su atraktivnije za svakoga ako imaju više korisnika. Ovo ekonomisti zovu „efekat mreže“. Ovaj efekat nije problematičan u smislu konkurencije: postoji i pitanje da li će te kompanije u budućnosti imati nad nama moć i da li će moći da kontrolišu naše ponašanje.

Potreban nam je odgovor na pitanje kako možemo iskoristiti produktivnu moć digitalizacije za modernu tržišnu ekonomiju zasnovanu na solidarnosti.

Kako bi bilo napr. tražiti od velikih kompanija iznad određene veličine da dele svoje podatke sa svojom konkurencijom? Tako bi podatke učinili zajedničkim dobrom i podstakli istinsku konkurenciju. Treba da razmotrimo pitanja kao što su kome pripadaju podaci, i ko i šta može da radi sa njima.

... nastavak

Takođe, treba da priznamo da je stara ideja kooperativa možda bila napravljena za digitalno doba. Po ovom modelu, platforme i podaci ne bi pripadali monopolistima Silikonske doline, već uključenim kompanijama i građanima koji bi odlučivali o pravilima igre i podacima. Zašto usluge dostave ne pripadaju restoranima? I zašto ne postoji Fejsbuk kooperativa? Ove dve sugestije nisu namenjene da budu kompletni odgovori, ali potrebno je da nam bude jasna razmera izazova. Potrebno je da se borimo za promene koje želimo da vidimo.

Jer ove stvari neće nam biti servirane na poslužavniku. Učiniti podatke opštim dobrom ili bar regulisati njihovo korišćenje biće ogromna borba na svakom koraku, kao što već vidimo na evropskom i nacionalnim nivoima. Sa svakom od ovih mera možemo preokrenuti digitalni kapitalizam u pravcu da malo više služi ljudima, i da ga ugradimo i zaokružimo unutar društva.

Još jedno pitanje koje pripada u centar naše demokratske debate tiče se rizika i šansi koje veštačka inteligencija donosi sa sobom i političke akcije koja je potrebna da bi se oblikovao ovaj proces. Baš kao i na početku Prve industrijske revolucije, nije pitanje samo jednostavno prihvatiti razvoj, već ga razumeti kao nešto što su sačinili ljudi i stoga ga oni mogu i oblikovati. Marksov rad nudi suštinska pitanja i impulse koji nam pomažu da analiziramo kapitalizam i snage koje ga pokreću.

Marksistička utopija – „udruženje u kome je slobodan razvoj svakoga uslov za slobodan razvoj svih“ – verovatno će ostati san. Ali, to je dobar san.

I može biti vizija vodilja svakodnevne prakse reforme i aktivne solidarnosti koja nam je hitno potrebna u ovoj zemlji i koja će, nadamo se, oživeti naš proces obnove.

VEST: Banke evrozone “ne pokrivaju” rizik

Banke evrozone nisu napravile dovoljan napredak u podizanju kapitala za apsorpciju gubitaka. Sada se mogu suočiti sa težim tržišnim uslovima zbog pojačanih volatilitosti i širenja raspona između prinosa na suverene dužničke hartije, izjavio je predsednik Evropske bankarske uprave Andrea Enrija. “Nije postignut dovoljan napredak”, rekao Enrija na jednoj bankarskoj konferenciji u Briselu, upozoravajući da se problem odnosi na velike i srednje banke, ali ne i na najveće sistemske zajmodavce koji su “vrlo blizu potpune usaglašenosti”, prenosi Rojters.

Prema međunarodnim i bankarskim pravilima Evropske unije, velike banke moraju da emituju specijalni dug za apsorbovanje gubitka, poznat pod nazivom TLAC, koji može da se konvertuje u kapital ako im kriza “slisti” obaveznu rezervu. *Izvor: Tanjug*

VEST: Čije su naše banke?

Od ukupno 29 banaka, koliko ih posluje na srpskom tržištu, čak 21 je u rukama stranih vlasnika. One pokrivaju ukupno 77,1 odsto tržišta bankarskog sektora, pokazuje najnoviji izveštaj Narodne banke Srbije za prvo tromesečje ove godine. Banke u većinskom vlasništvu države ili privatnih lica iz Srbije su smanjile tržišni udeo u ukupnoj bilansnoj sumi bankarskog sektora, i to sa 23,1 odsto na 22,9 odsto, koliko sada iznosi. Dominantno učešće u bankarskom sektoru Srbije i dalje imaju banke poreklom iz Italije, Austrije, Francuske i Grčke. Ukupno osam banaka, i to po dve iz svake od ovih zemalja, ima udeo u ukupnoj bilansnoj sumi od 58,2 odsto, što znači da praktično drže više od pola bankarskog tržišta u Srbiji. Prema izveštaju NBS, one su u prva tri meseca 2018. povećale udeo u ukupnoj bilansnoj sumi za 0,7 procentnih poena u odnosu na prethodno tromesečje. Učešće preostalih 13 banaka u rukama stranaca iznosi 18,9 odsto. S druge strane, osam domaćih banaka, od kojih je šest državnih i dve privatne, raspolaže sa 22,9 odsto tržišta. *Izvor: B92, Blic*